

ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK JMÉNEM REPUBLIKY

Nejvyšší správní soud rozhodl v senátě složeném z předsedkyně JUDr. Marie Turkové a soudců JUDr. Dagmar Nygrínové a JUDr. Jiřího Pally v právní věci žalobkyně: **M. P.**, zast. Mgr. Alešem Hanákem, advokátem, se sídlem Hronova 1078, Pacov, proti žalované: **Česká správa sociálního zabezpečení**, se sídlem Křížová 1292/25, Praha 5 - Smíchov, o kasační stížnosti žalobkyně proti rozsudku Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 14. 4. 2011, č. j. 2 Ad 81/2010 - 51,

takto:

I. Kasační stížnost **se zamítá**.

II. Žádný z účastníků **nemá** právo na náhradu nákladů řízení o kasační stížnosti.

III. Zástupci žalobkyně Mgr. Aleši Hanákovi, advokátovi, **se přiznává** odměna za zastupování ve výši 1920 Kč, která mu bude vyplacena z účtu Nejvyššího správního soudu do 30 dnů od právní moci tohoto rozhodnutí.

Odůvodnění:

Rozhodnutím ze dne 22. 9. 2010, č. j. X, žalovaná zamítla námitky žalobkyně a potvrdila své rozhodnutí ze dne 10. 8. 2010, č. X, jímž byla zamítnuta žádost žalobkyně o obnovu vdovského důchodu pro nesplnění podmínek ustanovení § 37 odst. 2 zákona č. 121/1975 Sb., § 46 odst. 2 zákona č. 100/1988 Sb. a § 50 odst. 2 zákona č. 155/1995 Sb. V odůvodnění rozhodnutí o námitkách žalovaná citovala zmíněná ustanovení a uvedla, že manžel žalobkyně zemřel dne X; vdovský důchod náležel žalobkyni po dobu jednoho roku od smrti manžela. Žalovaná konstatovala, že manžel žalobkyně byl poživatelem plného invalidního důchodu z I. pracovní kategorie zvýšeného pro nemoc z povolání a zemřel na následky této nemoci, nikoli následkem pracovního úrazu utrpěného při plnění pracovních

úkolů v zaměstnání I. pracovní kategorie. Vzhledem k tomu, že žalobkyně nesplňuje žádnou z podmínek uvedených v § 37 odst. 2 zákona č. 121/1975 Sb., § 46 odst. 2 zákona č. 100/1988 Sb. a § 50 odst. 2 zákona č. 155/1995 Sb., nárok na vdovský důchod zanikl.

Proti tomuto rozhodnutí podala žalobkyně žalobu, ve které zdůraznila, že žádá o přiznání vdovského důchodu od 50 let zpětně. Konstatovala, že pracovním úrazům se kladou naroveň nemoci z povolání. Podotkla, že manžel byl kameník a trpěl silikotbc. Žalobkyně dále poukázala na svůj zdravotní stav s tím, že od 23. 7. 1985 je plně invalidní.

Rozsudkem ze dne 14. 4. 2011, č. j. 2 Ad 81/2010 - 51, Krajský soud v Českých Budějovicích žalobu zamítl a rozhodl dále, že žalované se nepřiznává právo na náhradu nákladů řízení. V odůvodnění soud uvedl, že mezi účastníky řízení není sporu o tom, že manžel žalobkyně zemřel na následky nemoci z povolání. Soud nepovažoval za správný názor žalobkyně, která klade nemoc z povolání naroveň pracovnímu úrazu utrpěnému při plnění úkolů v zaměstnání I. pracovní kategorie a z toho dovozuje svůj nárok na vdovský důchod. Manžel žalobkyně zemřel v roce X za účinnosti zákona č. 121/1975 Sb., o sociálním zabezpečení. Podle § 37 odst. 1 tohoto zákona vznikl žalobkyni nárok na výplatu vdovského důchodu po dobu jednoho roku od úmrtí manžela. Po uplynutí této doby by nárok na požadovanou dávku vznikl při dodržení podmínek ustanovení § 37 odst. 2 téhož zákona. Se zřetelem k obsahu žádosti a žaloby se soud zabýval tím, zda jsou splněny požadavky ustanovení § 37 odst. 2 písm. f) zákona, podle něhož vdovský důchod náleží, jestliže vdova dosáhla věku alespoň 40 let ke dni smrti manžela, který zemřel následkem pracovního úrazu utrpěného při plnění pracovních úkolů v zaměstnání I. kategorie. Soud konstatoval, že manžel žalobkyně na následky takového pracovního úrazu nezemřel, proto žalobkyni nelze nárok na dávku přiznat. Soud doplnil, že označená norma neuvažuje s nárokem na vdovský důchod při úmrtí v důsledku nemoci z povolání. Také ustanovení § 46 odst. 2 písm. f) zákona č. 100/1988 Sb., o sociálním zabezpečení spojuje vznik nároku výlučně s úmrtím manžela následkem pracovního úrazu utrpěného při plnění pracovních úkolů v zaměstnání podřazeném do I. pracovní kategorie za okolností podle § 19 odst. 1 zákona, podle kterého se pracovním úrazem rozumí úraz utrpěný při plnění pracovních úkolů nebo v přímé souvislosti s ním. Obsah této normy nelze podle soudu rozšiřovat na nemoci z povolání. Nezemřel-li manžel žalobkyně na následky pracovního úrazu při výkonu zaměstnání I. kategorie, nevznikl žalobkyni nárok na vdovský důchod. Ve stejném smyslu judikoval Vrchní soud v Praze v záležitosti žalobkyně rozsudkem ze dne 29. 9. 1997, sp. zn. 1 Cao 150/97. Soud doplnil, že zákon o důchodovém pojištění, účinný v době rozhodování, s možností trvání nároku na vdovský důchod pro pracovní úraz po uplynutí jednoho roku od smrti manžela vůbec neuvažuje. Zdravotní stav žalobkyně nelze podle soudu při posuzování podmínek nároku na vdovský důchod zohlednit. Soud uzavřel, že žalobkyni nárok na vdovský důchod po uplynutí jednoho roku od smrti manžela nevznikl, napadené rozhodnutí je tudíž věcně správné, a proto žalobu podle § 78 odst. 7 zákona č. 150/2002 Sb., soudní řád správní, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „s. ř. s."), zamítl.

Předmětný rozsudek napadla žalobkyně (dále jen „stěžovatelka") podáním, které lze podle jeho obsahu považovat za včasnou kasační stížnost, obsahující žádost o ustanovení zástupce.

Usnesením ze dne 19. 5. 2011, č. j. 2 Ad 81/2010 - 68, Krajský soud v Českých Budějovicích stěžovatelce nepřiznal osvobození od soudních poplatků a zamítl její žádost o ustanovení právního zástupce.

Dne 18. 7. 2011 byl spis krajského soudu předložen Nejvyššímu správnímu soudu k rozhodnutí o kasační stížnosti proti naposledy zmíněnému usnesení. Nejvyšší správní soud přípisem ze dne 3. 8. 2011, č. j. 4 Ads 106/2011 - 88, vrátil spis krajskému soudu s tím, že spis takovou kasační stížnost neobsahuje. Nejvyšší správní soud shledal, že jsou splněny podmínky pro ustanovení opatrovníka z řad advokátů, neboť stěžovatelka není s ohledem na svůj věk a zdravotní stav schopna se srozumitelně vyjadřovat a adekvátně reagovat na výzvy soudu.

Krajský soud v Českých Budějovicích poté usnesením ze dne 9. 8. 2011, č. j. 2 Ad 81/2010 - 89, ustanovil zástupcem stěžovatelky Mgr. Aleše Hanáka, advokáta.

V doplnění kasační stížnosti stěžovatelka označila důvody podle § 103 odst. 1 písm. a), b) a d) s. ř. s. Krajskému soudu vytkla, že se nevypořádal s její námitkou, že nemoc z povolání je třeba klást naroveň pracovnímu úrazu; soud se toliko formálně ztotožnil s názorem žalované. Poukázala na judikaturu Ústavního soudu a Nejvyššího správního soudu k povinnosti odůvodňovat rozhodnutí. Namítala, že její právní názor má oporu v § 27 odst. 2 zákona č. 121/1975 Sb. i v § 19 odst. 3 zákona č. 100/1988 Sb. Z rozsudku přitom není zřejmé, proč tento názor považuje za lichý, mylný či vyvrácený. Krajský soud se dále nevypořádal s možností přiznání důchodu za použití přechodných ustanovení části páté zákona č. 155/1995 Sb. Soud podle stěžovatelky jen mechanicky přebírá argumentaci ze svých předchozích rozhodnutí; opravné prostředky proti těmto rozhodnutím byly odmítány z důvodu procesních pochybení. Podotkla, že sama prostředky na právní zastoupení nemá a v předchozích řízeních jí zástupce ex offo ustanoven nebyl; v dřívějších řízeních tak byla krácena na právu na spravedlivý proces. Soud se měl podle stěžovatelky předně zabývat komplexním výkladem jednotlivých ustanovení o podmínkách pro vyplácení vdovských důchodů ve všech souvislostech včetně historického kontextu úpravy v zákoně č. 101/1964 Sb. Stěžovatelka navrhla, aby Nejvyšší správní soud napadený rozsudek zrušil a věc vrátil krajskému soudu k dalšímu řízení.

Žalovaná se ke kasační stížnosti nevyjádřila.

Nejvyšší správní soud přezkoumal napadený rozsudek v souladu s § 109 odst. 2 a 3 s. ř. s. vázán rozsahem a důvody, které stěžovatelka uplatnila v kasační stížnosti. Neshledal přitom vady podle § 109 odst. 3 s. ř. s., k nimž by musel přihlédnout z úřední povinnosti. V doplnění kasační stížnosti se stěžovatelka dovolává důvodů podle § 103 odst. 1 písm. a), b) a d) s. ř. s.

Podle § 103 odst. 1 písm. a) s. ř. s. *kasační stížnost lze podat pouze z důvodu tvrzené nezákonnosti spočívající v nesprávném posouzení právní otázky soudem v předcházejícím řízení*. Nesprávné právní posouzení spočívá buď v tom, že na správně zjištěný skutkový stav je aplikován nesprávný právní názor, popř. je sice aplikován správný právní názor, ale tento je nesprávně vyložen.

Podle § 103 odst. 1 písm. b) s. ř. s. *kasační stížnost lze podat pouze z důvodu tvrzené vady řízení spočívající v tom, že skutková podstata, z níž správní orgán v napadeném rozhodnutí vycházel, nemá oporu ve spisech nebo je s nimi v rozporu, nebo že při jejím zjišťování byl porušen zákon v ustanoveních o řízení před správním orgánem takovým způsobem, že to mohlo ovlivnit zákonnost, a pro tuto důvodně vytýkanou vadu soud, který ve věci rozhodoval, napadené rozhodnutí správního orgánu měl zrušit; za takovou vadu řízení se považuje i nepřezkoumatelnost rozhodnutí správního orgánu pro nesrozumitelnost.*

Podle § 103 odst. 1 písm. d) s. ř. s. *kasační stížnost lze podat pouze z důvodu tvrzené nepřezkoumatelnosti spočívající v nesrozumitelnosti nebo nedostatku důvodů rozhodnutí, popřípadě v jiné vadě řízení před soudem, mohla-li mít taková vada za následek nezákonné rozhodnutí o věci samé.*

Z obsahu dávkového spisu Nejvyšší správní soud zjistil, že manžel stěžovatelky J. P., nar. X, zemřel dne X. V úmrtním listu je jako příčina smrti uvedeno: *Si tbc 502*. Rozhodnutím ze dne 15. 11. 1979, č. X, Úřad důchodového zabezpečení přiznal stěžovatelce od 30. 9. 1979 vdovský důchod ve výši 1017 Kčs měsíčně.

Rozhodnutím Úřadu důchodového zabezpečení ze dne 30. 4. 1981, č. X, byla zamítnuta žádost stěžovatelky o nové přiznání vdovského důchodu podle § 37 odst. 2 písm. a) až e) zákona č. 121/1975 Sb. V odůvodnění úřad uvedl, že rozhodnutím ze dne 15. 11. 1979 byl stěžovatelce přiznán vdovský důchod podle § 37 odst. 1 zákona č. 121/1975 Sb. na dobu jednoho roku, tj. od 30. 9. 1979 do 29. 9. 1980. Pro další výplatu nesplňovala stěžovatelka žádnou z podmínek ustanovení § 37 odst. 2 písm. a) až e) zákona. Ke dni smrti manžela sice přesáhla věk 40 let, ale další výplata vdovského důchodu po uplynutí jednoho roku od smrti manžela nenáleží, protože není pochybnost o tom, že k jeho smrti nedošlo následkem pracovního úrazu utrpěného při výkonu zaměstnání I. pracovní kategorie, ale zhoršením choroby z povolání. Ta byla základní příčinou úmrtí a nelze ji ztotožňovat se splněním uvedených podmínek.

Rovněž všechny pozdější žádosti stěžovatelky o vdovský důchod byly zamítnuty pro nesplnění zákonných podmínek, a to včetně žádosti sepsané dne 7. 7. 2010, kterou žalovaná zamítla rozhodnutím ze dne 10. 8. 2010. V odůvodnění citovala příslušná zákonná ustanovení, konstatovala, že manžel stěžovatelky zemřel dne X, vdovský důchod stěžovatelce náležel po dobu jednoho roku od smrti manžela, který zemřel na následky nemoci z povolání, nikoliv pracovního úrazu utrpěného při plnění pracovních úkolů v zaměstnání I. pracovní kategorie. Vzhledem k tomu, že stěžovatelka nesplnila žádnou ze zákonných podmínek, nárok na obnovu vdovského důchodu jí nevznikl.

Námitky stěžovatelky podané proti naposledy citovanému rozhodnutí zamítla žalovaná rozhodnutím ze dne 22. 9. 2010, které je předmětem soudního přezkumu v projednávané věci.

Podle protokolu o jednání posudkové komise sociálního zabezpečení Jihočeského krajského národního výboru v Českých Budějovicích ze dne 19. 5. 1986 je stěžovatelka plně invalidní ve smyslu ustanovení § 25 odst. 3 písm. a) zákona č. 121/1975 Sb. s tím, že plná invalidita je prokazatelná k červenci 1985. Z rozhodnutí dávkové komise Jihočeského

krajského národního výboru v Českých Budějovicích ze dne 9. 10. 1986, zn. Soc. 1407/86/2, vyplývá, že rozhodnutím Okresního národního výboru ze dne 8. 9. 1986 byla stěžovatelce přiznána dávka sociálního důchodu ve výši 950 Kčs, a to od 23. 7. 1985, neboť od tohoto data byla stěžovatelka uznána plně invalidní.

V dávkovém spisu stěžovatelky je dále založena Zpráva o šetření ve věci paní M. P. ze dne 11. 8. 2006, sp. zn. 12/2006/VOP/JŠL, podepsaná zástupkyní veřejného ochránce práv Annou Šabatovou. Podle této zprávy postupovaly Úřad důchodového zabezpečení i žalovaná v souladu s platnou právní úpravou, pokud žádosti stěžovatelky o opětovné přiznání vdovského důchodu zamítaly.

Na základě takto zjištěného skutkového stavu posoudil Nejvyšší správní soud jednotlivé námitky stěžovatelky a dospěl k závěru, že kasační stížnost není důvodná.

Podle § 37 odst. 1 zákona č. 121/1975 Sb., o sociálním zabezpečení, ve znění účinném do 30. 9. 1988, *vdovský důchod náleží vdově po dobu jednoho roku od smrti manžela.*

Podle odst. 2 téhož ustanovení *po uplynutí této doby náleží vdovský důchod, jestliže vdova splňuje některou z těchto podmínek:*

a) je plně invalidní,

b) pečuje aspoň o jedno dítě, jež má nárok na sirotčí důchod (§ 40),

c) vychovala aspoň tři děti (§ 40),

d) dosáhla věku 45 let a vychovala dvě děti (§ 40),

e) dosáhla věku 50 let,

f) dosáhla věku aspoň 40 let ke dni smrti manžela, který zemřel následkem pracovního úrazu (§ 27 odst. 1 první věta) utrpěného při plnění pracovních úkolů v zaměstnání I. pracovní kategorie.

Ustanovení písm. b) až d) se nevztahují na děti, které žena nebo její manžel převzali do pěstounské péče podle zvláštních předpisů.

Stěžovatelka pobírala vdovský důchod podle odst. 1 citovaného ustanovení po dobu jednoho roku od smrti manžela, tj. v období od 30. 9. 1979 do 29. 9. 1980. Zda stěžovatelce náležel vdovský důchod i po uplynutí této doby, záleželo na tom, jestli splnila některou z podmínek uvedených v § 37 odst. 2 písm. a) až f) zákona č. 121/1975 Sb.

Z obsahu dávkového spisu je zřejmé a stěžovatelka ostatně ani nepopírá, že ke dni 30. 9. 1980, tj. po uplynutí doby jednoho roku od smrti manžela, nesplňovala žádnou z podmínek uvedených pod písm. a) až e) ustanovení § 37 odst. 2 zákona č. 121/1975 Sb. Stěžovatelka nebyla k tomuto datu plně invalidní (až od 23. 7. 1985), nepečovala o dítě, které by mělo nárok na sirotčí důchod, vychovala pouze jedno dítě a nedosáhla věku 50 let (až dne X).

Není sporu o tom, že první část podmínky uvedené v písm. f) stěžovatelka splnila, neboť ke dni smrti manžela dosáhla věku 46 let. Manžel stěžovatelky však nezemřel následkem pracovního úrazu utrpěného při plnění pracovních úkolů v zaměstnání I. pracovní kategorie, ale na nemoc z povolání. Je tedy otázkou, zda lze ustanovení § 37 odst.

2 písm. f) zákona č. 121/1975 Sb. vyložit tak, že se vztahuje i na nemoci z povolání, či nikoliv.

Podle § 27 odst. 1 zákona č. 121/1975 Sb. *pracovním úrazem je úraz, který pracující utrpěl při plnění pracovních úkolů nebo v přímé souvislosti s ním. Stejné nároky jako při pracovním úrazu má též pracující, který utrpěl úraz*

a) cestou do zaměstnání a zpět, jestliže ji podstatně nepřerušil z příčin nesouvisejících se zaměstnáním,

b) při práci na záhumenku, jde-li o člena jednotného zemědělského družstva,

c) při činné účasti na opatřeních proti živelním pohromám a při odstraňování následků živelních pohrom nebo při záslužné činnosti konané bez právního závazku ve prospěch celku,

d) při výkonu veřejné funkce,

e) při některých zvláštních druzích činností, které stanoví federální ministerstvo práce a sociálních věcí v dohodě s Ústřední radou odborů.

Podle odst. 2 téhož ustanovení *pracovním úrazům se kladou naroveň nemoci z povolání; které nemoci jsou nemocemi z povolání, stanoví federální ministerstvo práce a sociálních věcí v dohodě s ministerstvy zdravotnictví republik a s Ústřední radou odborů.*

Citované ustanovení § 27 zákona je ustanovením obecným, které definuje pracovní úraz. Obdobné postavení a nároky jako osobám, které utrpěly pracovní úraz, přiznává také v případě dalších úrazů (odst. 1 druhá věta) a nemocí z povolání (odst. 2). Toto pravidlo se však neuplatní vždy, ale pouze za situace, kdy speciální norma nestanoví jinak.

V projednávané věci je onou speciální normou ustanovení § 37 odst. 2 písm. f) zákona č. 121/1975 Sb., které výslovně hovoří toliko o jednom specifickém typu pracovního úrazu, a to pracovním úrazu utrpěném při plnění pracovních úkolů v zaměstnání I. pracovní kategorie. Nejedná se tedy o pracovní úraz v obecném slova smyslu, jemuž by bylo možno klást naroveň nemoc z povolání.

Podle názoru Nejvyššího správního soudu v případě smrti následkem pracovního úrazu jde o konkrétně definovanou náhlou a neočekávanou událost, s níž zákon spojil trvání nároku na vdovský důchod, neboť představuje natolik nahodilou a nenadálou změnu životní situace ženy, že odůvodňuje specifické postavení těchto vdov a jejich zvýhodnění oproti jiným vdovám.

Současně se zde projevuje tehdejší politika zaměstnanosti, která rozdělovala zaměstnání podle pracovních podmínek, fyzické náročnosti a míry zdravotních rizik do tří základních pracovních kategorií. Zaměstnání zařazená do I. pracovní kategorie patřila k nejvíce rizikovým, proto zákon poskytoval osobám vykonávajícím tato zaměstnání, resp. jejich pozůstalým určité výhody. Jednou z takových výhod byla také nižší věková hranice nároku na vdovský důchod upravená právě v § 37 odst. 2 písm. f) zákona č. 121/1975 Sb.

Na rozdíl od pracovního úrazu lze nemoc z povolání označit za stav (nikoliv událost), který se po určitou dobu vyvíjí. Vývoj nemoci z povolání je možné předvídat a na životní situace nemocí z povolání vyvolané se předem připravit. Již zmíněný podstatný rys pracovního úrazu, spočívající v jeho neočekávanosti a nenadálosti, legitimizuje odlišnost

nároků žen ovdovělých následkem pracovního úrazu a žen ovdovělých v důsledku nemoci z povolání.

Záměr vztáhnout podmínku trvání nároku na vdovský důchod podle § 37 odst. 2 písm. f) zákona č. 121/1975 Sb. výlučně k případům, kdy manžel vdovy zemřel následkem pracovního úrazu utrpěného při plnění pracovních úkolů v zaměstnání I. pracovní kategorie, a nikoliv ke smrti způsobené nemocí z povolání, je výslovně vyjádřen rovněž v textu tohoto ustanovení. Údaj v závorce totiž záměrně odkazuje toliko na definici pracovního úrazu v § 27 odst. 1 první věta téhož zákona, čímž zároveň vylučuje užití zbývající části ustanovení § 27, včetně odst. 2.

Ke stejnému závěru dospěl rovněž Vrchní soud v Praze v rozsudku ze dne 29. 9. 1997, sp. zn. 1 Cao 150/97, na který v napadeném rozsudku odkazuje krajský soud. S ohledem na výše uvedené je zřejmé, že krajský soud zcela správně vyslovil, že ustanovení § 37 odst. 2 písm. f) zákona č. 121/1975 Sb. neuvažuje s nárokem na vdovský důchod při úmrtí v důsledku nemoci z povolání.

Nejvyšší správní soud shrnuje, že zemřel-li manžel stěžovatelky na nemoc z povolání, a nikoliv následkem pracovního úrazu utrpěného při plnění pracovních úkolů v zaměstnání I. pracovní kategorie, stěžovatelka nesplnila podmínky ustanovení § 37 odst. 2 písm. f) zákona č. 121/1975 Sb. Pokud stěžovatelka nesplňovala ani žádnou z podmínek uvedených v písm. a) až e) daného ustanovení, vdovský důchod po uplynutí doby jednoho roku od smrti manžela jí nenáleží.

Podle § 37 odst. 3 zákona č. 121/1975 Sb. *nárok na vdovský důchod vznikne znovu, splní-li se některá z podmínek uvedených v odstavci 2 písm. a) až e) do dvou roků po zániku dřívějšího nároku na vdovský důchod nebo do pěti roků, zemřel-li manžel následkem pracovního úrazu utrpěného při plnění pracovních úkolů v zaměstnání I. pracovní kategorie.*

Rozlišující kritérium, zda se splnění podmínek pro nový vznik nároku na vdovský důchod posuzuje ve lhůtě dvou nebo pěti let po zániku dřívějšího nároku, spočívá opětovně v tom, jestli manžel vdovy zemřel následkem pracovního úrazu utrpěného při plnění pracovních úkolů v zaměstnání I. pracovní kategorie. Formulace tohoto kritéria odpovídá textu podmínky uvedené v § 37 odst. 2 písm. f) téhož zákona, proto je nutné zachovat i stejný výklad tohoto pravidla.

Citované ustanovení tedy cíleně a legitimně zvýhodňuje ženy, které ovdověly následkem pracovního úrazu jakožto nenadálé události, jež nastala při plnění pracovních úkolů v preferované pracovní kategorii. Těmto vdovám poskytuje delší lhůtu, ve které může dojít k naplnění podmínek vyjmenovaných v § 37 odst. 2 písm. a) až e) zákona č. 121/1975 Sb.

Vzhledem k tomu, že manžel stěžovatelky nezemřel následkem pracovního úrazu utrpěného při plnění pracovních úkolů v zaměstnání I. pracovní kategorie, mohl stěžovatelce nárok na vdovský důchod vzniknout znovu jedině za situace, že by příslušné podmínky splnila do dvou let po zániku dřívějšího nároku. Ani v tomto případě nelze

nemoc z povolání ztotožňovat s kvalifikovaným pracovním úrazem; benefit prodloužené pětileté lhůty se neuplatní.

Nárok na vdovský důchod podle § 37 odst. 1 zákona č. 121/1975 Sb. stěžovatelce vznikl dnem X, kdy zemřel její manžel, a zanikl dnem 29. 9. 1980. Dvouletá lhůta, ve které mohl stěžovatelce nárok na vdovský důchod znovu vzniknout podle § 37 odst. 3 téhož zákona, počala běžet dne 30. 9. 1980 a uplynula dnem 29. 9. 1982. Jak již bylo výše uvedeno, stěžovatelka vychovala pouze jedno dítě, věku 50 let dosáhla až dne X a plně invalidní se stala dnem 23. 7. 1985, žádnou z podmínek ustanovení § 37 odst. 2 písm. a) až e) zákona tudíž ve stanovené dvouleté lhůtě nesplnila a nárok na vdovský důchod jí ve smyslu ustanovení § 37 odst. 3 znovu nevznikl.

Nejvyšší správní soud dále zkoumal, zda stěžovatelce nevznikl nárok na vdovský důchod podle zákona č. 100/1988 Sb., o sociálním zabezpečení, který s účinností od 1. 10. 1988 nahradil zákon č. 121/1975 Sb.

Přechodná ustanovení zákona č. 100/1988 Sb. v § 162 odst. 1 stanoví, že *podle tohoto zákona se posuzují od 1. října 1988 i nároky na dávky, jejichž podmínky stanovené tímto zákonem byly splněny před tímto dnem a nezakládaly nárok na dávky podle dříve platných předpisů, pokud se dále nestanoví jinak.*

Pokud by stěžovatelka, které dříve platný zákon nezakládal nárok na vdovský důchod po uplynutí jednoho roku od smrti manžela, splnila před účinností zákona č. 100/1988 Sb. podmínky pro přiznání vdovského důchodu stanovené tímto zákonem, musel by jí být vdovský důchod přiznán. Stěžovatelka však podmínky zákona č. 100/1988 Sb. pro opětovný vznik nároku na vdovský důchod nesplňuje.

Podle § 46 odst. 4 zákona č. 100/1988 Sb. *nárok na vdovský důchod vznikne znovu, jestliže*

a) se splní některá z podmínek uvedených v odstavci 2 písm. a), c) až e) do dvou roků po zániku dřívějšího nároku na vdovský důchod nebo do pěti roků, jde-li o nárok na vdovský důchod po manželovi, který zemřel za okolností uvedených v odstavci 2 písm. f), nebo

b) vdova znovu začne pečovat aspoň o jedno nezaopatřené dítě.

Podle odst. 2 téhož ustanovení *po uplynutí doby uvedené v odstavci 1 má vdova nárok na vdovský důchod, jestliže*

a) je invalidní,

b) pečuje aspoň o jedno nezaopatřené dítě,

c) vychovala aspoň tři děti,

d) dosáhla věku 45 let a vychovala dvě děti,

e) dosáhla věku 50 let, nebo

f) dosáhla věku aspoň 40 let ke dni smrti manžela, který zemřel následkem pracovního úrazu utrpěného při plnění pracovních úkolů v zaměstnání I. pracovní kategorie za okolností uvedených v § 19 odst. 1 nebo který zemřel za okolností uvedených v § 34 odst. 3 větě druhé.

Z citovaných ustanovení je zřejmé, že právní úprava vdovského důchodu podle zákona č. 100/1988 Sb. vychází z předchozí právní úpravy a až na drobné odlišnosti se s ní

shoduje. Snížení věkové hranice a prodloužení doby, během které může dojít ke splnění podmínek pro opětovný vznik nároku, se stejně jako v zákoně č. 121/1975 Sb. odvíjí od toho, zda manžel vdovy zemřel následkem pracovního úrazu utrpěného při plnění pracovních úkolů v zaměstnání I. pracovní kategorie, a to za okolností uvedených v § 19 odst. 1 zákona č. 100/1988 Sb. Ustanovení § 34 téhož zákona se posuzované věci netýká, neboť manžel stěžovatelky nezemřel v souvislosti s plněním úkolů v ozbrojených silách.

Podle § 19 odst. 1 zákona č. 100/1988 Sb. *pracovním úrazem pro účely tohoto zákona je úraz, který občan utrpěl při plnění pracovních úkolů nebo v přímé souvislosti s ním.*

Podle odst. 3 téhož ustanovení, *kde se v tomto zákoně hovoří o pracovních úrazech, rozumějí se tím i nemoci z povolání, pokud se dále nestanoví jinak; které nemoci jsou nemocemi z povolání, stanoví prováděcí předpis.*

Nejvyšší správní soud má za to, že s ohledem na téměř shodné znění příslušných ustanovení zákona č. 100/1988 Sb. a zákona č. 121/1975 Sb. není dán důvod pro to, aby tato ustanovení byla vykládána odlišně. Soud proto odkazuje na výše rozepsaný výklad k zákonu č. 121/1975 Sb.

Ustanovení § 19 odst. 3 zákona č. 100/1988 Sb. klade pracovním úrazům naroveň nemoci z povolání jen v případě, pokud v dalších ustanoveních téhož zákona není stanoveno jinak. Výslovný odkaz uvedený v § 46 odst. 2 písm. f) tohoto zákona, směřující pouze k prvnímu odstavci ustanovení § 19, představuje speciální úpravu, která použití druhého a třetího odstavce téhož paragrafu vylučuje. Jinými slovy, podmínka nároku na vdovský důchod podle § 46 odst. 2 písm. f) zákona č. 100/1988 Sb. nemůže být splněna, zemřel-li manžel stěžovatelky následkem nemoci z povolání, a nikoliv specifického pracovního úrazu v tomto ustanovení popsaného.

Nejvyšší správní soud připomíná, že ustanovení § 46 odst. 4 písm. a) zákona č. 100/1988 Sb., upravující dobu, ve které může nastat některá z podmínek odst. 2 písm. a), c) až e), odkazuje na zmiňovaný odst. 2 písm. f). Prodlouženou pětiletou dobu, ve které by mohlo dojít ke splnění uvedených podmínek, proto nelze na stěžovatelku, jejíž manžel nezemřel následkem pracovního úrazu, vztáhnout. V kratší dvouleté lhůtě stěžovatelka žádnou z podmínek pro opětovný vznik nároku na vdovský důchod nesplnila; tento důchod jí tudíž nemůže být přiznán ani podle zákona č. 100/1988 Sb.

Za dané procesní situace zbývalo vyhodnotit nárok stěžovatelky z hledisek uvedených v přechodných ustanoveních zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, který s účinností od 1. 1. 1996 nahradil předchozí zákon č. 100/1988 Sb.

V § 69 odst. 1 zákon č. 155/1995 Sb. stanoví: *Podle tohoto zákona se od 1. ledna 1996 posuzují i nároky na důchody, jejichž podmínky stanovené tímto zákonem byly splněny před tímto dnem a nezakládaly nárok na důchody podle dříve platných předpisů, pokud není dále stanoveno jinak; za den vzniku nároku se v těchto případech považuje 1. leden 1996.*

Podle § 69 odst. 2 téhož zákona *nárok na vdovský důchod podle odstavce 1 vznikne jen v případě, že manžel vdovy zemřel po 31. prosinci 1990.*

Z přechodných ustanovení zákona č. 155/1995 Sb. tedy vyplývá, že stěžovatelce nemůže nárok na vdovský důchod podle tohoto právního předpisu vzniknout. Manžel stěžovatelky totiž zemřel dne X, nikoliv po X.

Nejvyšší správní soud shrnuje, že stěžovatelka nesplnila zákonné podmínky pro to, aby jí po uplynutí jednoho roku od smrti manžela náležel vdovský důchod (srov. § 37 odst. 2 zákona č. 121/1975 Sb.), nárok na vdovský důchod jí tudíž uplynutím jednoho roku od smrti manžela zanikl. Vzhledem k tomu, že ve lhůtě dvou let od zániku nároku nesplnila žádnou z podmínek uvedených v § 37 odst. 2 písm. a) až e) téhož zákona, resp. v § 46 odst. 2 písm. a), c) až e) zákona č. 100/1988 Sb., nárok na vdovský důchod jí opětovně nevznikl. Posuzování splnění podmínek zákona č. 155/1995 Sb. zůstává bez významu, neboť manžel stěžovatelky zemřel před 31. 12. 1990, a nárok na vdovský důchod podle tohoto zákona tím pádem vzniknout nemůže.

Nejvyšší správní soud nepřisvědčil námitce ani stěžovatelky, že se krajský soud nevypořádal s jejím žalobním tvrzením, že nemoc z povolání je třeba klást naroveň pracovnímu úrazu. Krajský soud správně poukázal na to, že ustanovení § 37 odst. 2 písm. f) zákona č. 121/1975 Sb. neuvažuje s nárokem na vdovský důchod při úmrtí v důsledku nemoci z povolání, a tento svůj názor podpořil odkazem na judikaturu Vrchního soudu v Praze, která je stěžovatelce známa (stěžovatelka byla účastníkem řízení, z něhož odkazovaný judikát vzešel).

Poukazuje-li stěžovatelka na to, že se krajský soud nezabýval přechodnými ustanoveními zákona č. 155/1995 Sb., Nejvyšší správní soud připomíná, že řízení před správními soudy je ovládáno přísnou dispoziční zásadou, která soudu brání přezkoumávat rozhodnutí správního orgánu z hledisek, jež nebyla uplatněna v žalobě. Stěžovatelka v žalobě přechodná ustanovení zákona č. 155/1995 Sb. vůbec nezmínila, krajskému soudu proto nelze vytýkat, že jim nevěnoval pozornost.

Nejvyšší správní soud nepopírá, že odůvodnění napadeného rozsudku mohlo být podstatně obsáhlejší, nicméně neshledal, že by rozsudek krajského soudu trpěl natolik zásadní vadou, pro kterou by musel být zrušen podle § 103 odst. 1 písm. d) s. ř. s.

K námitce podle § 103 odst. 1 písm. b) s. ř. s., kterou stěžovatelka nikterak blíže nespecifikovala, Nejvyšší správní soud podotýká, že žalovaná rozhodla v souladu se zákonem, pokud žádost stěžovatelky i námitky proti prvostupňovému rozhodnutí zamítla. Jakkoliv je odůvodnění obou správních rozhodnutí relativně strohé a nezabývá se přechodnými ustanoveními příslušných předpisů, obsahuje klíčový argument, že manžel stěžovatelky zemřel na následky nemoci z povolání, nikoliv následkem pracovního úrazu utrpěného při plnění pracovních úkolů v zaměstnání I. pracovní kategorie. V soudním přezkumu proto může žalobou napadené rozhodnutí obstát.

Namítá-li stěžovatelka, že v dřívějších soudních řízeních byla krácena na svém právu na spravedlivý proces, Nejvyšší správní soud konstatuje, že v řízení o kasační stížnosti může zkoumat a hodnotit toliko správnost a zákonnost postupu a rozhodnutí krajského soudu, které je předmětnou kasační stížností napadeno; nemůže se zabývat

postupem jiných soudů v jiných řízeních. V projednávané věci byla žaloba stěžovatelky řádně projednána, stěžovatelce byl pro řízení o kasační stížnosti ustanoven zástupce z řad advokátů a Nejvyšší správní soud její kasační stížnost včetně doplnění zpracovaného ustanoveným zástupcem meritorně projednal. V tomto soudním řízení právo stěžovatelky na spravedlivý proces porušeno nebylo.

Pokud jde o stěžovatelkou zmiňovaný zákon č. 101/1964 Sb., o sociálním zabezpečení, Nejvyšší správní soud neshledal žádný důvod, proč by se správní orgány či soudy měly v případě stěžovatelky tímto předpisem zabývat, resp. jaký přínos pro stěžovatelku by v posuzované věci mohl mít historický kontext dřívější právní úpravy. Zákon č. 101/1964 Sb. byl s účinností od 1. 1. 1976 nahrazen zákonem č. 121/1975 Sb., tedy přestal být účinný několik let před smrtí manžela stěžovatelky a nemůže být na danou situaci aplikován. Ostatně úprava vdovského důchodu v tomto předpisu je velmi podobná ustanovením zákona č. 121/1975 Sb. a zákona č. 100/1988 Sb., což znamená, že ani historický kontext nemůže stěžovatelce přinést příznivější výsledek.

Na tomto místě Nejvyšší správní soud připomíná, že i zástupkyně veřejného ochránce práv dospěla k závěru, že správní orgány nepochybily, pokud žádosti stěžovatelky o opětovné přiznání vdovského důchodu zamítaly.

Za této situace Nejvyšší správní soud uzavírá, že napadený rozsudek krajského soudu netrpí vadou nesprávného posouzení právní otázky ve smyslu § 103 odst. 1 písm. a) s. ř. s., ani jinými vytýkanými vadami. Kasační námitky nejsou důvodné, a proto Nejvyšší správní soud kasační stížnost proti rozsudku Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 14. 4. 2011, č. j. 2 Ad 81/2010 - 51, jako nedůvodnou zamítl.

O nákladech řízení rozhodl Nejvyšší správní soud podle § 60 odst. 1 a 2 s. ř. s. za použití ustanovení § 120 téhož zákona. Protože stěžovatelka nebyla v řízení úspěšná a žalované ze zákona náhrada nákladů řízení nepřísluší, bylo rozhodnuto tak, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení o kasační stížnosti.

Odměna soudem ustanovenému zástupci stěžovatelky Mgr. Aleši Hanákovi, advokátovi byla stanovena za dva úkony právní služby ve výši 500 Kč podle § 9 odst. 2 a § 7 vyhlášky Ministerstva spravedlnosti č. 177/1996 Sb., ve znění pozdějších předpisů (převzetí a příprava zastoupení a písemné podání soudu týkající se věci samé podle § 11 odst. 1 písm. b) a d) této vyhlášky) a režijní paušál podle § 13 odst. 3 téže vyhlášky ve výši 300 Kč za každý úkon, celkem tedy 1600 Kč. Zástupce stěžovatelky doložil, že je plátcem daně z přidané hodnoty, a proto se podle § 35 odst. 8 s. ř. s. odměna zvyšuje o částku odpovídající této dani, která činí 20 % z částky 1600 Kč, tj. 320 Kč. Zástupci stěžovatelky bude vyplacena částka ve výši 1920 Kč, a to z účtu Nejvyššího správního soudu do 30 dnů od právní moci tohoto rozhodnutí.

Poučení: Proti tomuto rozsudku **nejsou** opravné prostředky přípustné.

V Brně dne 18. dubna 2012

JUDr. Marie Turková
předsedkyně senátu